

Een extra stukje centrum

Heerlen moet bouwen voor stedelingen. Dat betoogt Jos Gadet, stadsgeograaf van Amsterdam. De geboren Limburger komt regelmatig naar Heerlen om de ontwikkeling van de stad te bestuderen, zoals de bouw van het Maankwartier. Zijn visie op de stad.

HEERLEN
DOOR JOS GADET

Als bewonderaar van IBA Emscherpark in het Ruhrgebied, waar de fysieke relictien van de kolenindustrie niet alleen nieuwe functies vervullen maar nog steeds het landschap sieren, raak ik als zoon en schoonzoon van koelpleiten bij een wandeling door Heerlen overmand door verdriet. Omdat hier de geschiedenis van de werkzame levens van mijn vaderen zo goed als uitgewist is. Als ruimtelijke ordenaar word ik woest om het ontwerp van het Burgemeester Van Grunsvenplein dat alles behalve een plein is waar mensen elkaar opzoeken, om de onoversteekbaarheid van vele straten zoals de Spoorsingel, om de openstelling van ontwerpplanten van de Promenade, om de liefdeloosheid van de architectuur uit de jaren tachtig en negentig die op vele plekken in Heerlen domineert, om het politiebureau van architect Wiel Arets.

Humor

Als stadsgeograaf moet ik positie kiezen in het debat of Heerlen nu een *Redundant City* (een stad die ze vergeten zijn te sluiten) of een Antistad (Maurice Hermans) is, een stad die mee kan liften op de triomf van kennissteden, of die een voorstad binnen de agglomeratie Aken kan worden. Die positie heb ik nog niet ingenomen. Als persoon waarin bovengenoemde typeringen zich verenigen, geniet ik op terras of in café keer op keer van de discussies met Heerlenaren die de stad een warm hart toedragen, beluister ik met plezier het Heerlens dialect, en verwonder ik me over de scherpe humor van de Oostelijke Mijnstreek. Het Glaspaleis altijd dichtbij.

Hoe is het met Heerlen? In de Atlas voor Gemeenten 2018 bezet Heerlen de laatste plaats in de lijst van vijftig grootste gemeenten van Nederland wat betreft groei van de bevolking. Die is negatief. Krimp dus. Dat is geen nieuws. Het is ook geen

nieuws dat Heerlen in die Atlas van de minst aantrekkelijke steden is om in te wonen. Dat heeft alles te maken met de bereikbaarheid van banen. Die is heel erg laag. Dat verklaart weer de negatieve werkgelegenheidsontwikkeling. De arbeidsparticipatie van vrouwen is in Heerlen het laagst van de vijftig grootste gemeenten. Dat betekent een extra reden niet naar Heerlen te migreren. Krijgt de man al een baan in de regio, dan is dat voor zijn eega alles behalve vanzelfsprekend. Deze problematiek is kenmerkend voor steden wier succes afhankelijk was van een economische monostructuur. Een hardnekkig probleem.

Stijger

Is Heerlen kansloos? Nee! Tussen 2008 en 2018 is Heerlen de sterkste stijger op de woonaantrekkelijkheidsindex van de Atlas, op Utrecht na. Daarbij, Heerlen heeft weliswaar een lage positie op de sociaal-economische index, maar stijgt licht. Dat is het gevolg van matig toegenomen werkgelegenheid in Zuid-Limburg in het algemeen. Bovendien, anders dan in de Zuidwest- of Noordoosthoek van Nederland, is de bereikbaarheid van banen beduidend groter als de grenzen met Duitsland en België er niet zouden zijn.

Ik heb in *De Limburger* al eerder mogen aangeven dat voluit koersen op Euregionale samenwerking en regelgeving positieve effecten zal hebben op economie en woonaantrekkelijkheid van de stad. Alleen al een snelle, frequente en betrouwbare railverbinding met *boomtown* Aken kan van Heerlen het Haarlem van de Karelstad maken.

Niet onbelangrijk tenslotte is dat blijkens de Atlas Heerlen op plek 22 staat van steden waar bewoners zich thuisvoelen. Wellicht heeft dat te maken met het aanbod van podiumkunsten: Heerlen staat wat dat aspect betreft op plek 4! Dat zegt veel. Misschien dat de gemeente daarom groen licht heeft gegeven voor het Maankwartier, een stedelijke inbreiding van de hand van kunstenaar Michel Huisman. Hoe staat het met het Maankwartier? Antwoorden op deze vraag kan

BESCHOUWING
STEDENBOUW

Het Maanplein heeft volgens Jos Gadet parkallure. Foto beneden: ontwerper Michel Huisman geeft Jos Gadet tekst en uitleg over het Maankwartier. FOTO'S LUC LODDER, WWW

„
Ik geniet keer op keer van de discussies met Heerlenaren die de stad een warm hart toedragen.

Jos Gadet

vanuit een budgetair, een architectonisch of een stadsgeografisch perspectief. Vanuit dit laatste is de constatering belangrijk dat als Heerlen haar stedelijke karakter wil behouden, de stad moet bouwen voor stedelingen. Moderne stedelingen prefereren de centrale delen van de stad.

In de hedendaagse stadsgeografie geldt, dat als je stedelingen in je stad wilt houden en naar je stad wilt trekken je moet bouwen (1) in hoge dichtheid, (2) in de nabijheid van stedelijke voorzieningen, (3) voor ook andere dan woonvoorzieningen en (4) zodanig dat verschillende mensen om verschillende redenen

elkaar op verschillende momenten kunnen ontmoeten.

Het Maankwartier past daar naadloos in. Woon-, kantoor- en vrijetijdsvormen gemengd en in elkaars nabijheid, waar het bovendien een komen en gaan is van openbaar vervoerreizigers die aan de zuidkant de Saroleastraat worden ingezogen en aan de noordkant de Kempkensweg kunnen overzien. Dat is belangrijk. Want in de hoogtijdagen van de Nederlandse industrialisatie draaide de economie van Heerlen op massaproductie en gerelateerde dienstverlening. Maar de huidige economie is een van menselijke interactie en daaraan gerelateerde dienstverlening. Het gaat in deze economie om interactie en verbinden.

Nieuwe economie

In Amsterdam hebben we ontdekt dat die nieuwe economie het best gedijt onder drie ruimtelijke condities. In volgorde van belangrijkheid: nabijheid tot een veelsoortige voorzieningenmix, rustige woon- en

„
Als het in Parkstad ergens bruijt, dan is het in het Maankwartier, maar of het voldoende is?

Jos Gadet

werplekken met om de hoek de stedelijke levendigheid, en onderscheidende openbare ruimte.

Om met het laatste te beginnen. Het Maankwartier kent een aantal publieke plekken die niet alleen qua vormgeving onderscheidend zijn, maar bovendien dusdanig ontworpen dat de kans dat verschillende soorten mensen elkaar tegen komen, ontmoeten en wellicht contact maken, groot is. Het complex is een aaneenschakeling van voornamelijk groene openbare ruimten, waar bewoners en werknemers graag mee geïdentificeerd willen worden. De auto is van het maaiveld verbannen, wat helemaal inspeelt op moderne stedelijke behoeften.

De tweede conditie, rust versus drukte, is in het Maankwartier eveneens gerealiseerd. Het Maanplein bijvoorbeeld is een (bijna mediterrane) oase van rust met parkallure, waar je als je de hoek omgaat, in de stedelijke hectiek van Saroleastraat en Pancratiusplein kunt aftalen. Daarmee komen we bij de derde en belangrijkste conditie: is het een veelsoortige voorzieningenmix daar beneden, of anders gezegd, bruijt het er?

Als het in Parkstad ergens bruijt, dan is het hier, maar of het voldoende is? Hier vreekt zich de geringe bevolkingsomvang van Heerlen gepaard met een eenzijdige structuur van de beroepsbevolking en dus een navenant voorzieningenniveau.

Kan het Maankwartier verandering in de woonaantrekkelijkheid brengen? Zijn er genoeg stedelingen? De meest bepalende factor voor de woonaantrekkelijkheid en stedelingen blijft de bereikbaarheid en diversiteit aan banen. Die staan of vallen met het functioneren van de Euregio. Als die Euregio gaat functioneren, dan heeft de Akenese voorstad Heerlen (vanuit stadsgeografisch perspectief) met het Maankwartier alvast een extra stukje centrum bij. Een centrum dat zich nu ook aan de 'andere kant' van het spoor manifesteert.

Jos Gadet is stadsgeograaf en werkt als strategisch adviseur bij Ruimte en Economie van de gemeente Amsterdam. Hij komt oorspronkelijk uit Elsloo.